

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

PROGRAMMET FÖR ATT FÖRBÄTTRA
ÄLDRES BOENDE 2013–2017

Äldrerådens roll och påverkansmöjligheter i utvecklingen av äldres boende och livsmiljö

Programmet för att förbättra äldres boende 2013–2017, arbetspapper
1/2017, miljöministeriet.

INLEDNING.....	3
1. Utredningens mål, uppgifter och genomförande	5
2. Kännedom om äldreåden	7
3. Äldreåden och utveckling av äldres boende och livsmiljö i kommunerna	9
4. Samarbete mellan äldreådet och kommunens förvaltningar och övriga aktörer	12
5. God praxis och utvecklingsområden för äldreåden	14
5.1 Fungerande samarbetsmodeller och god praxis tillsammans med kommunens förvaltningar och övriga aktörer	14
5.2 Goda utvecklingsexempel i övrigt	15
5.3 Utveckling av äldreådens verksamhet	17
6. Verksamhet på region- och landskapsnivå	19
7. Äldreådens samarbete på riksnivå	21
8. Äldreådens handlingsförmåga i kommunens och landskapets beslutssystem	21
9. Slutsatser och rekommendationer	23

Bilaga 1 Enkät

Bilaga 2 Intervjuteman

INLEDNING

Utveckling av äldres boende och livsmiljö blir allt viktigare på grund av de snabba demografiska förändringarna under kommande år. Framförallt växer gruppen "mycket gamla" kraftigt till följd av ökande livslängd och stora årskullar. Enligt Statistikcentralen ökar andelen 75-åriga och äldre från dagens 8 procent till 14 procent fram till 2030.

Ett av målen i det av miljöministeriet koordinerade programmet för att förbättra äldres boende 2013–2017 är att förbättra äldres boendeförhållanden genom medverkan till uppfyllelse av det nationella målet för hemmaboende.

I äldreomsorgslagen avses med äldre befolkning den del av befolkningen som är i pensionsåldern (63+). Med äldre person avses en person vars funktionsförmåga är nedsatt på grund av sjukdomar eller skador som har uppkommit, tilltagit eller förvärrats i och med hög ålder, eller på grund av degeneration i anslutning till hög ålder.

I kommunerna har äldreråden en viktig roll i utvecklingen av äldres boende och livsmiljö. Äldrerådets roll stärktes i och med äldreomsorgslagen (11 §) när råden blev lagstadgade 1.1.2014. Äldreråden har dock varit vanliga även dessförinnan. Enligt lagen ska äldreråden beaktas i alla ärenden som gäller äldre, från planeringskedet till konsekvensbedömningen (Äldreomsorgslagen 5 §, 6 §). Äldrerådet ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna.

Enligt äldreomsorgslagen ska kommunen sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar. Detta innebär bl.a. att kommunen anvisar möteslokaler och svarar för anordnandet av möten och möteskostnader. Äldrerådets förutsättningar har stärkts genom att dess sekreterare är anställd i kommunen.

Hur äldre beaktas vid utveckling av boende och livsmiljö är en viktig samhällelig värdering. Äldreråden har upplevt det som ett problem att inte kunna påverka beredningen av äldreärenden tillräckligt tidigt. Utlåtanden begärs i huvudsak om social- och hälsojänster och mera sällan om samhällsplanering, planläggning, boende, trafik, kultur eller motion.

Äldreråden har möjlighet att skapa tillräckliga strukturer för regional och lokal verksamhet även i boende- och livsmiljöfrågor i syfte att skapa möjligheter till en bra ålderdom. Här be-

höver man hitta lösningar som underlättar boende i hemmet, förbättra aktörernas samarbete och skapa modeller som stöder äldres boende.

Denna utredning har kartlagt äldrerådets synpunkter och erfarenheter med avseende på deras nuvarande verksamhet och omvärld samt utvecklingsbehov i utvecklingen av boende och livsmiljö. Äldreråden berörs av en viktig omvärldsförändring när landskapen från och med 2019 ska ordna social- och hälso-tjänsterna.

Äldrerådets ställning och prioriteringar varierar i växande stadsregioner och utflyttningsområden. Olika förhållanden skapar också olika verksamhetskulturer. I samband med landskaps- och vårdreformen måste man också granska äldrerådets framtida roll och uppgifter när besluten och verkställandet i ärenden som gäller den äldre befolkningen överförs från dagens enda struktur till två förvaltningsnivåer.

Vägledning i utredningsarbetet har erhållits från äldreboendeprogrammets programchef FT Sari Hosionaho. Utredningen har genomförts av FCG Konsultointi Oy och rapporten har författats av forskningschefen FK Heikki Miettinen och forskaren HM Jarno Parvinainen.

1. Utredningens mål, uppgifter och genomförande

Utredningens syfte var att ge en översikt av äldrerådets verksamhet samt hitta metoder och bra modeller för utveckling av verksamheten så att äldreråden får ännu bättre förutsättningar att delta i utvecklingen av boende och livsmiljöer. Detta kräver granskning av äldrerådets arbetssätt och handlingsförmåga men också att man tittar på kommunens verksamhet ur ett bredare perspektiv. Äldreråden riktar sig till bl.a. kommunala beslutsorgan och ledande tjänsteinnehavare. Därför är det viktigt att förstå hur denna interaktion fungerar och hur den kan utvecklas så att äldres synpunkter kommer fram bättre vid utveckling av boende och livsmiljö.

Utredningens uppgifter var följande:

- 1) Hur ska äldrerådets verksamhet utvecklas så att frågor rörande utveckling av boende och livsmiljö framhålls starkare och mera heltäckande än i dag?
- 2) Hur kan äldreråden i bred omfattning driva frågor som handlar om ett gott liv för äldre och utveckling av boende och livsmiljö?
- 3) Hur ska kommunala och kommunövergripande äldreråd utveckla sin verksamhet för att bli mera kända bland kommuninvånarna?
- 4) Hur kan äldreråden påverka i boende- och livsmiljöfrågor på landskapsnivå?

Två datamängder samlades in för utredningen. En enkät skickades till äldreråden i alla fastlandskommuner via registratorskontoren och delvis via äldrerådets sekreterare. Enkäten var på finska och svenska. På sändlistan fanns 295 kommuner och det kom totalt 176 svar från 168 kommuner. Från vissa erhöles alltså 2 svar. Svaren täcker 57 procent av kommunerna. 96 svar kom från ordföranden i äldrerådet, 62 från sekreteraren och 9 från en medlem. Svaret hade behandlats i 79 äldreråd. Svaren representerar kommuner av mycket varierande storlek samt olika delar av landet.

		Antalet
Alla		176
Kommunens storlek	Under 50000	66
	5 000 - 9 999	41
	10 000 -19 999	26
	20 000 - 49 999	27
	50 000 - 99 999	10
	100 000 -	6
Position i äldrerådet	Ordföranden	96
	Sekreteraren	62
	Medlem	9
	Annan	8
Svaren	Behandlades gemensamt i äldrerådet	79
	Behandlades inte i äldrerådet	96
Landskap	Nyland	21
	Egentliga Finland	16
	Satakunda	8
	Egentliga Tavastland	5
	Birkaland	13
	Päijänne-Tavastland	6
	Kymmenedalen	5
	Södra Karelen	7
	Södra Savolax	9
	Norra Savolax	11
	Norra Karelen	6
	Mellersta Finland	18
	Södra Österbotten	11
	Österbotten	11
	Mellersta Österbotten	3
	Norra Österbotten	13
	Kajanaland	3
	Lappland	10

Tabell 1. Svarande

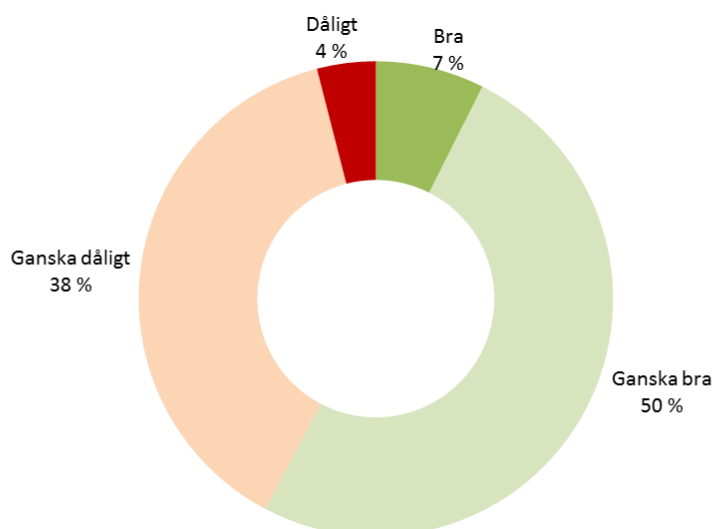
Enkäten hade många öppna frågor och svarsmaterialet uppgår till nästan 80 sidor. På basis av enkäten valdes rådsordföranden från kommuner av varierande storlek ut för intervjuer. Totalt genomfördes 11 intervjuer, merparten per telefon. Det handlade om temaintervjuer, men de intervjuade hade också möjlighet att fritt framföra egna synpunkter. Enkäten och intervjuramen har bifogats.

2. Kännedom om äldreråden

Äldrerådets påverkansmöjligheter bygger starkt på att invånarna känner till dem. Genom kännedomen stärks äldrerådets roll som informationsförmedlare och rådet upplevs som en viktig aktör i beslutsfattandet. Äldrerådet är ett lagstadgat organ men inte ett kommunalt förtroendeorgan. Dess handlingsförmåga bygger delvis på den officiella statusen och delvis på vilken status den har i invånarnas och intressenternas ögon.

Såsom för ett ordinarie förtroendeorgan bygger legitimiteten på invånarnas mandat (befullmäktigande) till äldrerådet att verka för deras sak. Bättre kännedom är en förutsättning för utveckling av verksamheten. Tjänsteinnehavare och beslutsfattare måste känna till äldrerådet och dess roll i kommunens beslutssystem för att de äldres synpunkter ska beaktas i det praktiska arbetet.

Hälften av de svarande uppgav att invånarna känner till äldrerådet ganska bra. Dock uppgav bara 7 procent att kännedomen är bra. 38 procent av de svarande uppgav att invånarna känner till det egna äldrerådet ganska dåligt.

Figur 1. Invånarnas kännedom om äldrerådet

En granskning enligt kommunstorlek uppvisade inga betydande skillnader i kännedomen. I stora städer och Nyland upplevdes äldreråden vara något mindre kända bland invånarna än i övriga landet. I stora städer finns det fler aktörer och hårdare konkurrens i fråga om kännedom. Rådsordförandena bedömde kännedomen som något högre än sekreterarna eller medlemmarna.

På basis av svaren på de öppna frågorna är äldreråden mycket medvetna om dessa utmaningar. I svaren framhölls starkt att det behövs mer information om verksamheten. Här nämndes också att det även behövs andra än elektroniska kanaler för att nå äldre, t.ex. artiklar i lokaltidningar. Av svaren framgick att råden bör förankras bland äldre t.ex. genom pensionärsföreningar, andra föreningar och kommunens evenemang.

"Rådet har skyldighet att själv göra sig synligt. Webb-sidor, broschyrer, information på kommunens sidor, deltagande i evenemang, vid behov även som arrangör. Det är ytterst viktigt att hålla kontakt med ledande tjänstemän och beslutsfattare. Gör fullmäktigegrupperna medvetna om rådet så att de i nämnder m.fl. kommer ihåg att kontrollera om målgruppen har hörts i samband med beredningen av beslutet."

Till viss del beror den dåliga kännedomen på att äldreråden ännu är nya aktörer trots att flera kommuner haft ett råd redan före lagändringen. När de nya fullmäktigeförsamlingarna tillträder är det viktigt att introducera både politiker och ledande tjänsteinnehavare i äldrerådets verksamhet och tydliggöra rådets ställning i kommunens beslutssystem. Dålig kännedom är en klar utmaning för äldrerådets handlingsförmåga eftersom råden ska representera de äldre i bred omfattning i olika ärenden.

Äldreråden definieras på följande sätt i kommunallagen:

27 § Äldreråd

Kommunstyrelsen ska inrätta ett äldreråd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka samt sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar. Äldrerådet kan vara gemensamt för flera kommuner.

Äldrerådet ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som den äldre befolkningen behöver.

Råden är medvetna om att en starkare koppling till invånarna och information som kan fås från dem ökar rådets påverkansmöjligheter. I vissa kommuner har man samlat erfarenheter

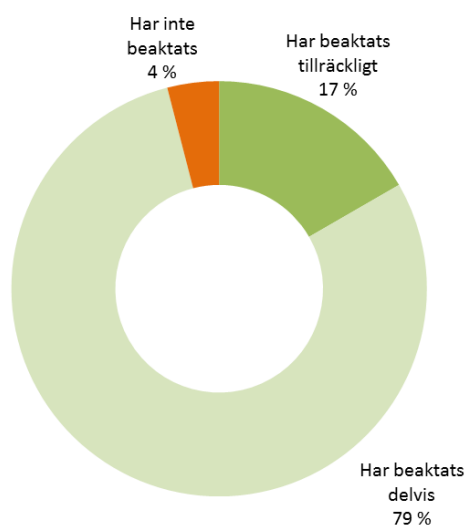
och synpunkter från äldre via enkäter och förmedlat dem vidare. Överlag ansågs det viktigt att kommunala myndigheter är medvetna om den roll som äldreråden har enligt äldreomsorgslagen. Direkta kontakter med kommunala tjänsteinnehavare ansågs ytterst viktiga när det gäller att driva saker framåt liksom kontakter med nämnder.

3. Äldreråden och utveckling av äldres boende och livsmiljö i kommunerna

När äldres synpunkter beaktas i utvecklingen av boende och livsmiljö kan man bidra till en smidig och självständig vardag så att behovet av dyra tjänster som boendeservice elimineras/minskar samt påverka hemvårdskostnaderna.

17 procent av de svarande uppgav att kommunens planer i tillräcklig grad beaktar utveckling av den äldre befolkningens boende och livsmiljö. Ungefär 80 procent uppgav att dessa frågor har beaktats delvis och 4 procent att de inte alls har beaktats.

Rådsordförandena upplevde något oftare än övriga att kommunen i tillräcklig grad beaktat synpunkter som gäller utveckling av äldres boende och livsmiljö.

Figur 2. Hur har frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö beaktats i kommunens plan för att stödja den åldrande befolkningen?

En intressant detalj i svaren är att beaktandet upplevdes som klart mindre när enkäten besvarades gemensamt av äldrerådet jämfört med att svaret bara var ordförandens uppfattning. Gemensam behandling av enkäten kan ha preciserat synpunkterna.

Svaren på de öppna frågorna bekräftar de kvantitativa resultaten. Kommunerna identifierar inte alltid de äldres roll i boende- och livsmiljöfrågor. Äldreråden önskade bli automatiskt tillfrågade i planlägnings- och boendeärenden. Dessutom önskade man möjlighet att delta vid sammanträden samt mer direkta kontakter med kommunala enheter bl.a. inom tekniska området.

På basis av svaren beaktas de äldres synpunkter ganska väl i olika kommunala åtgärdsprogram för boende och byggd miljö. Dessa frågor är i princip väl framhållna i kommunernas äldrepolitiska program. I bästa fall har större bostadsområden utvecklats så att boende och en smidig vardag för äldre möjliggjorts. Då har äldreråden haft en aktiv roll.

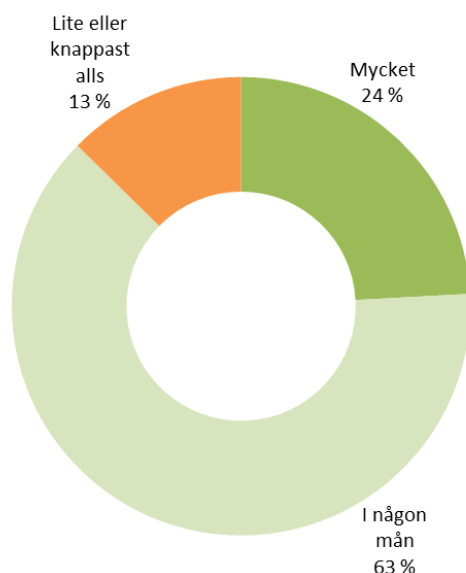
Enligt de svarande överförs skrivningar i program och strategier inte alltid till det praktiska arbetet. Svaren på de öppna frågorna pekar på varierande praxis för hur man drar nytta av äldrerådets expertis i boende- och miljöärenden. Enligt materialet beaktas synpunkterna allra bäst i fråga om tillgänglighet. Kommunerna har t.ex. satsat på motionsmöjligheter i närområdena. Intervjuerna förstärkte uppfattningen att kommunerna har beaktat främjandet av tillgängligheten ganska väl.

"Tillgängligheten har beaktats ganska väl i offentliga byggnader och större affärer. Vissa mindre affärer är svårbesökta med rollator eller rullstol. För användare av sådana hjälpmedel har man gjort det ganska bra och underlättat framkomligheten genom ramper på trottoarer."

En fråga i enkäten handlade om hur ärenden som gäller utveckling av boende och livsmiljö har behandlats i äldreråden. Knappt en fjärdedel uppgav att dessa ärenden har behandlats mycket, 63 procent att de behandlats i någon mån och 13 procent att de inte alls behandlats. På basis av materialet har dessa ärenden behandlats något mindre frekvent i norra och östra Finland jämfört med övriga landet.

I svaren på de öppna frågorna nämndes att man allra mest behandlat tillgänglighetsfrågor såsom utsättning av bänkar längs gångvägar, hissinstallationer och vinterväghållning. Vissa äldreråd har gett utlåtanden om planläggning och äldreprogram. Även byggen av idrottsanläggningar och serviceboende har behandlats. Mycket tyder på att de ärenden som har behandlats aktivt i äldreråden också har beaktats i kommunens verksamhet.

"I år har vi bl.a. ordnat ett äldreboendeforum, gjort en tillgänglighetspromenad i centrum, tagit initiativ till vilobänkar längs centrumgator (utfört av tekniska förvaltningen) och deltagit i en utredning om äldres boende."

Figur 3. I vilken mån har ni behandlat frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö i ert äldre-
råd?

I enkäten undersöktes också vilka frågor äldrerådet haft svårt att påverka. Här finns det skillnader mellan kommunerna men vissa ärenden upplevdes överlag som svåra att påverka, bl.a. planläggning och då redan i planeringskedet. Ett annat område där man inte tycker sig ha nått tillräckliga resultat är främjandet av hissinstallationer. Å andra sidan utvisar svaren att det är svårare att främja ärenden som kräver stora ekonomiska satsningar eftersom äldreråden saknar bestämmanderätt och betydande ekonomiska resurser. Övriga svårpåverkade områden som nämndes var bl.a. hemvårdens nivå och tillgänglighet samt kollektivtrafiken. I tidtabellerna för kollektivtrafiken måste även andra stora användargrupper beaktas.

Äldreråden upplevde att de ganska väl kunde påverka tillgängligheten i offentliga byggnader men att situationen är svårare på bostadssidan. Exempelvis har kommuner börjat uppmärksamma hissbehoven i sina hyresbostäder men bostadsaktiebolagens beslut är inte lika lätta att påverka.

"Om de där hissinstallationerna! I stadens hyreshusbolag har detta drivits framåt bra men problemet är bostadsaktiebolagen. I tillgängligheten finns det mycket kvar att åtgärda. Vissa offentliga byggnader, även nya, har så tunga ytterdörrar att det är verkligt svårt att öppna dem med svaga händer för att inte tala om personer som använder hjälpmedel."

De viktigaste frågorna utanför äldrerådets direkta påverkan och som oroar äldre gäller hyreshöjningar i stora befolkningscentra och ökande boendekostnader på landsbygden kombinerat med sjunkande realvärden för bostäderna. Ökande boendekostnader är sammantaget ett mycket relevant och viktigt fenomen som berör den äldre befolkningen.

Intervjuerna betonade rådets aktivitet och uppfinningsrikedom vid påverkan och hantering av olika ärenden. Ett bra exempel på stöd för närmiljö och hemmaboende finns i Lahtis, där äldre har beretts möjlighet att äta på närliggande skolor till förmånligt pris.

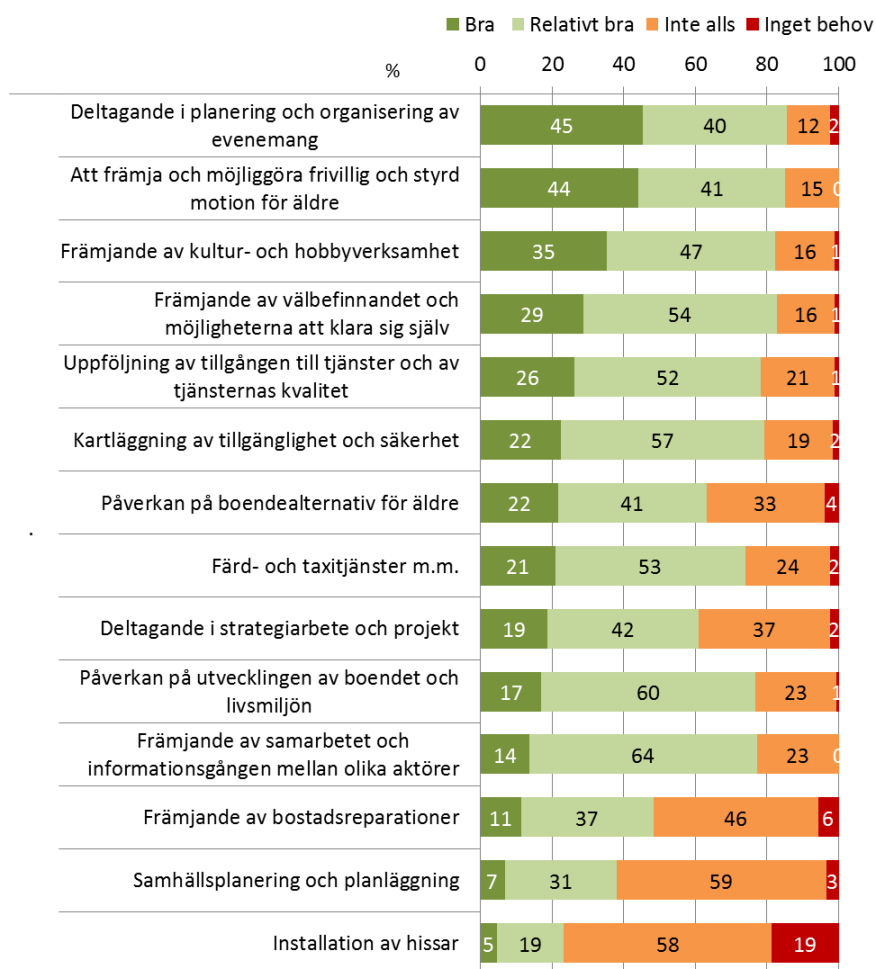
"För ett år sedan föreslog vi att kommunen kunde ge pensionärer möjlighet att äta på en skola till skäligt pris. Förslaget gick igenom. Vi trycker att det bidrar till att äldre går ut och möter andra människor."

4. Samarbete mellan äldrerådet och kommunens förvaltningar och övriga aktörer

I enkäten undersöktes också hur samarbetet fungerar mellan äldrerådet och kommunens olika förvaltningar och övriga aktörer kring frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö.

De svarande tyckte att samarbetet fungerar bäst i planeringen och ordnandet av evenemang, vilket fungerade väl enligt 45 %. Sedan följde främjandet av egen och styrd motion (44 %) och av kultur- och hobbyverksamhet (35 %).

Över 80 procent av de svarande upplevde att samarbetet fungerat åtminstone relativt bra i tillgänglighets- och säkerhetskartläggningar och i främjandet av välbefinnande och förmågan att klara sig själv. Nästan 80 procent av de svarande tyckte att äldrerådet åtminstone relativt bra kunnat påverka utvecklingen av boende och livsmiljö i kommunen. Var fjärde svarande tyckte dock att rådet inte alls kunnat påverka utvecklingen av boende och livsmiljö. Siffran kan anses hög sett till äldreomsorgslagens definition av äldrerådets verksamhet.

Figur 4. Hur fungerar samarbetet mellan äldrerådet och kommunens olika förvaltningar och övriga aktörer kring frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö i följande ärenden?

Sämst fungerade samarbetet i främjandet av hissinstallationer (inte alls enligt 58 %). I vissa kommuner har man hissarbetsgrupper men inte heller där är äldreråden representerade.

Påverkande faktorer är också att behovet av hissinstallationer är litet i mindre kommuner och att vissa flervåningshus i utflyttningskommuner till och med hotas av rivning.

"Gamla hus utan hiss: hus ägda av bostadsaktiebolag och staden hotas av rivning."

Vissa äldreråd har främjat hissinstallationer i bl.a. kommunens hissprojekt där man kartlagt hus utan hiss och installationsmöjligheter.

Samarbetet fungerade dåligt i främjandet av bostadsreparationer (46 %) och i samhällsplanering och planläggning (59 %). När det gäller att delta i strategiarbete och påverka äldres

boendialternativ upplevde en tredjedel att det överhuvudtaget inte finns något samarbete mellan äldrerådet och kommunens förvaltningar.

I fråga om reparationsunderstöd till äldres bostäder har kommunen främst en informationsförmedlande roll. Ansökningsförfarandet för understöden överfördes till ARA i början av år 2017. Kommunerna har en varierande hållning till främjandet av reparationer. Vissa kommuner är mycket aktiva. Kommuner kan också bevilja ett kommunalt hissunderstöd till efterhandsinstallationer utöver statens hissunderstöd. Hissar är en viktig fråga eftersom cirka 20 procent av alla 85-åringar eller äldre bor i en över två våningar hög byggnad utan hiss. I genomsnitt bor äldre något mer frekvent i gamla bostäder än befolkningen i övrigt.

Vid intervjuerna framkom att kontakterna med tekniska förvaltningen har stärkts i och med äldreomsorgslagen. Tekniska förvaltningen är dock inte alltid medveten om äldrerådets roll och uppgifter. Likaså har äldrerådet svårt att påverka ärendena om det exempelvis inte har kunskap om planläggningsprocessen. Äldrerådets delaktighet kan främjas genom att öka deras kunskande.

5. God praxis och utvecklingsområden för äldreråden

5.1 Fungerande samarbetsmodeller och god praxis tillsammans med kommunens förvaltningar och övriga aktörer

I flera kommuner besöks äldrerådets möten av representanter för olika verksamhetsområden, t.ex. stadsplanerare, som berättar om aktuella frågor och projekt. En allmän praxis är att representanter för äldrerådet besöker nämndsammanträden för att ge sina synpunkter. Äldrerådets sekreterare är en viktig länk till kommunen som förmedlar rådets initiativ och ställningstaganden samt informerar om ärenden under beredning.

Äldrerådet har ofta medlemmar som är ledamöter i kommunfullmäktige och nämnder, vilket förbättrar informationsförmedlingen och samarbetsförutsättningarna. Här är kontakter med partiernas fullmäktigegrupper viktiga eftersom grupperna är centrala i kommunens beslutsprocesser. Direkta kontakter med ledande tjänsteinnehavare ansågs viktiga. Framförallt i små kommuner fungerar detta ofta bra.

I flera kommuner har äldreråden ordnat öppna informationsmöten tillsammans med olika aktörer för att behandla frågor som gäller äldres boende.

I flera kommuner har rådsmedlemmar deltagit i trafiksäkerhetsarbetsgrupper. Äldreråden samarbetar ofta med föreningar (t.ex. pensionärsföreningar, föreningar för närståendevårdare och byalag) och församlingar. I Mellersta Finland har man goda erfarenheter av en arbetsgrupp för seniorboende.

I vissa kommuner har äldrerådet direkt samarbete med kommunala eller privata servicehus, t.ex. i ordnandet av evenemang och rekreativ verksamhet.

Utredningsmaterialet innehåller ytterligare samarbetsexempel.

I Tavastehus har man deltagit i utveckling av bostadsområden och i ett projekt som kartlade hus utan hiss och installationsmöjligheter. Här befrämjade äldrerådet ersättning till äldre för hisskostnaderna från stadens sida.

I Träskända etableras gemensamma seminarier för äldrerådet och stadsutvecklingsgruppen och rådet deltar aktivt i utvecklingen av samhällsstrukturen.

Äldrerådet i Parkano har ordnat byrundor där man berättat om rådets verksamhet och service för äldre.

Äldrerådet i Tammerfors har främjat kollektivt boende och gemenskap över generationer i bostadsområden. Rådet har bl.a. ordnat ett seminarium om detta, tagit ett kommuninitiativ och samarbetat i planeringen av ett nytt bostadsområde. Tammerfors driver också det äldrevänliga Hervanta-projektet för en samlad utveckling av området ur ett äldreperspektiv.

I Tervo har man deltagit i uppgörandet av bysäkerhetsplaner som beaktar säkerheten i vardagen t.ex. med avseende på fungerande elnät och trafikförbud samt räddningsverksamhet. Där har man också ordnat teknikevenemang för äldre.

Äldrerådet i Torneå har deltagit i planeringen av en Seniorträdgård tillsammans med användare och stadens förvaltningar.

Äldreråd har också samarbetat med kommuner och andra parter i olika typer av projekt, även riksomfattande (t.ex. 'Voimaa vanhuuteen', 'eMaaseutu', 'Eloisa ikä', 'Neuvokas ikä' och 'Hyvän Ikäasumisen Palveluasuminen').

5.2 Goda utvecklingsexempel i övrigt

Äldreråd har deltagit i utvecklingsarbete med resultat som direkt bidragit till bättre villkor för äldre. Beprövade verksamhetsmodeller kan förfinas av alla kommuner genom lokal anpassning i ett samarbete mellan kommunen och äldrerådet.

Äldreråd har t.ex. kunnat påverka frågor som är viktiga för säkerheten och en smidig vardag, såsom tillräckliga vilomöjligheter och belysning längs gångvägar. Flera kommuner har anlagt seniorparker och även i idrotts-/motionsparker har de äldres behov beaktats via äldreråden.

Praktiska framsteg inom tillgänglighet är t.ex. installation av automattendörrar i kommunhus, sandning av trottoarer, borttagning av synhinder, nya handikapparkeringsplatser och anskaffning av skor med halkskydd.

Utöver planläggningen har råden ibland kunnat påverka utförandet av enskilda serviceboenden och hälsostationer.

I vissa kommuner har man påverkat kollektivtrafiken. Exempelvis i Åbo har äldrerådet lyckats driva igenom förslaget om seniorbiljett. Liknande förslag finns i Tammerfors, Lahtis och Uleåborg. Huvudstadsregionens trafik har beslutat att 2017 införa en seniorbiljett för 70-åringar och äldre med giltighet kl. 9–14 alla dagar i veckan. Biljetten ger 50 % rabatt på en värdebiljett dagtid.

I Tammerfors följer äldreombud hanteringen av ärenden som gäller äldre. Ombudet främjar, följer upp och kartlägger uppfyllelsen av likvärdighet, jämlikhet och grundläggande rättigheter för äldre samt informerar om aktuella utvecklingsobjekt. Äldreombudets uppgifter är

- mottagning och behandling av kundrespons
- kundmöten med tidsreservation
- medling vid problem (bl.a. multiprofessionella hembesök)
- information om service, förmåner och rättigheter för äldre
- kvalitetskontroll i ärenden som gäller äldreservice tillsammans med en kvalitetskoordinator (se nedan) och andra anställda
- utarbetande av olika broschyrer och guider
- samarbete med föreningar och serviceproducenter
- årlig rapportering om verksamheten till äldrenämnden och äldrerådet.

Äldreombudsmodellen kan användas i andra kommuner, även i ett samarbete mellan kommuner. Ett äldreombud skulle kunna främja äldre frågor i landskapen.

Nurmijärvi och Tusby har samåkning till affärer. Äldre kan förhandsanmäla sig och hämtas på hemadressen för samåkning till affärer och serviceställen i centrum. Drygt en timme kan användas för dessa ärenden, om man vill samåka hem. Sedan hämtas kunderna på avtalade ställen och körs till hemadresserna. Föraren hjälper till att bära varorna. Tack vare samåkningen kan äldre som bor längre bort från servicen bo kvar hemma.

Esbo ger alla över 68 år möjlighet att använda stadens idrotts- och motionstjänster gratis med ett 68+ sportkort. Gratis idrotts- och motionstjänster främjar äldres funktionsförmåga.

Liknande arrangemang finns i andra städer. Åldersgränsen varierar en del och vissa kommuner betalt för kortet, som ändå är mycket förmånligt, t.ex. i S:t Michel 35 euro per år.

Lahtis har utvecklat sin måltidsservice så att äldre kan äta på vissa skolor efter skolbespisningens slut. Detta aktiverar äldre att röra på sig och minskar ensamheten. Förmånlig mat är viktigt för pensionärer med låg inkomst. Det är också en ekologisk praxis eftersom matsvinnet minskar.

5.3 Utveckling av äldrerådets verksamhet

God praxis är arbetssätt som har gjort råden mera kända och ökat deras potential. Här betonades vikten av direkta och löpande kontakter med förtroendevalda och tjänsteinnehavare. Det är viktigt att äldrerådet inkluderar personer som har färdiga kontakter med kommunen och andra intressenter och att rådet har en aktiv sekreterare, varvid informationen förmedlas åt båda hållen. Att äldrerådet blir mera känt ansågs spela en nyckelroll framförallt när det gäller utveckling av boende och livsmiljö eftersom rådets roll där i många fall fortfarande håller på att ta form.

Äldrerådets sekreterare kommer oftast från social- och hälsovården t.ex. med titeln åldringsarbetsledare, servicehandledare, ledande vårdare osv. Detta har naturligtvis betydelse för vilka ärenden rådet behandlar och i vilka ärenden det kan påverka kommunen direkt.

"Äldrerådet har en social- och servicehandledare som ordinarie sekreterare och det är rätt person för samarbetet. Informationen förmedlas enkelt och smidigt. Sekreterarens ersättare är en lokal chef inom boendeservicen och därmed förmedlas information i ärenden som gäller boendeservice utan problem åt båda hållen."

Äldreråden har förbättrat kontakterna genom att bjuda in tjänsteinnehavare som berättar om ärenden under beredning. De har också besökt nämnder för att berätta om rådets roll.

"Förhandlingar och förslag till olika förvaltningar – en bra metod är att bjuda in till rådsmöten för en öppen diskussion om ärenden och nya förslag."

Vissa kommuner har placerat ut responslådor på väsentliga besöksställen för äldre så att rådet får in förslag som det kan utnyttja.

I vissa enkätsvar förespråkades att äldrerådet ska skaffa sig en starkare och mer etablerad ställning som officiell remissinstans. Detta kräver aktiva rådsmedlemmar och eventuellt större ekonomiska resurser och en ökad arbetsinsats av sekreteraren.

I svar på öppna frågor och intervjuer framfördes att äldrerådet bör ges yttrande- och närvarorätt i nämnder som behandlar utveckling av boende och livsmiljö. Detta möjliggörs i princip av kommunallagen och sådana initiativ har redan tagits.

"Äldre har inga verkliga påverkansmöjligheter eftersom äldrerådet saknar nämndplatser."

Vissa intervjuade betonade att rådets ställning visserligen förbättrats genom äldreomsorgslagen men att rådet behöver utvecklas till ett likadant beslutsorgan som de ordinarie kommunala förtroendeorganen. En äldrenämnd finns i t.ex. Tavastehus med ansvar för bl.a. äldres boendeservice, kultur och idrott samt tillgänglighet.

I andra kommentarer framhölls att mycket tid för närvarande ägnas åt ärenden som gäller social- och hälsotjänster och att det inte alltid finns tillräckliga resurser för andra ärenden.

"Ärenden som gäller social- och hälsotjänster kräver mycket uppmärksamhet av äldrerådet. För omfattande ärenden som gäller främjande av levnadsförhållanden och välmående finns det ibland inte tillräckligt med tid."

I svaren lyfte man fram de äldres boendekostnader framförallt i tillväxtcentra. Att påverka den allmänna hyresnivån ansågs som en viktig uppgift. Å andra sidan får utflyttningskommuner svårare att investera i ombyggnader för att underlätta boende i hemmet, om de bostäder som utgör säkerhet blir mindre värda.

I svaren framkom att detta i slutändan beror mycket på rådets aktivitet och hur rådet beaktas i beslutsfattandet. För att främja äldres boende och livsmiljö krävs också aktiv uppföljning och professionalism. Vid intervjuerna framhölls att kommuner ibland behöver stöd från en extern part för att erkänna äldrerådets ställning.

Rådsmedlemmarnas nätverk och medverkan i t.ex. kommunens övriga organ, församlingar eller organisationer har stor betydelse. Man upplevde att påverkan blir effektivare genom samarbete med andra aktörer som främjar äldre frågor. Detta kan betraktas som en målsättning med avseende på verksamhetens effekter.

Enligt Kommunförbundets utredning (Virnes 2014) har äldreråden representanter för många olika aktörer. Pensionsorganisationer var representerade i nästan alla äldreråd (98 %). Veteranoorganisationer fanns i vartannat råd och äldreorganisationer i vart tredje råd. Tjänsteinnehavare från kommunen eller en samkommun fanns i 62 procent av äldreråden. De kommer oftast från social- och hälsoförvaltningen. Förtroendevalda från kommunen eller en samkommun fanns i 61 procent av äldreråden. Från organisationer deltog främst aktörer inom social- och hälsovård. De äldre själva, utöver sina organisationer, fanns med i 14 procent av äldreråden. För att säkerställa aktiv verksamhet och användarorienterad informat-

ion kan man behöva uppmuntra personer att delta som rådsmedlemmar också utanför organisationerna.

I utredningens intervjuer uttrycktes också att det är bra om rådet har medlemmar som känner till kommunens beslutsprocesser, och precis så är det ofta. Däremot har råden inte särskilt mycket erfarenhet i anknytning till boende- och livsmiljöfrågor.

På basis av utredningen verkar det finnas brister i medvetenheten om äldrerådes roll. Kommuner har inte tillräcklig insikt om rådets möjligheter att verka som stöd för beslutsfattandet.

Utmaningarna gäller även hur råden ser på sin roll, ibland uppfattas den kanske som alltför lika ett ordinarie förtroendeorgan. Äldreråden är dock inte ordinarie beslutsorgan i kommunerna och rådsmedlemmarna är inte förtroendevalda. Även invånarna måste kunna identifiera rådets roll i förhållande till kommunens beslutssystem.

6. Verksamhet på region- och landskapsnivå

Verksamheten på region- och landskapsnivå kartlades med hjälp av öppna frågor och intervjuer. I en stor del av kommunerna finns det just nu ingen etablerad kommunövergripande äldrerådsverksamhet. Samverkan på region- och landskapsnivå innebär vanligtvis några möten per år där man bekantar sig med verksamheten i andra råd och ordnar t.ex. gemensamma utbildningar. Ibland har äldrerådets samverkan nått upp på landskapsnivå och det finns också äldreråd för landskap.

"Äldreråden i Kymmenedalen har haft regelbundna möten två gånger per år, växelvis på olika orter. Vi får vetskap om varandras verksamhet samt nya perspektiv och dessutom behandlas alltid gemensamma, aktuella ärenden."

De svarande upplever att verksamheten på regionnivå är i sin början och att det primära är att först etablera verksamheten i den egna kommunen.

"Först bör vi få till ett fungerande internt samarbete i kommunen. Vi fokuserar rådets resurser på att etablera den interna verksamheten i kommunen."

Man efterlyser dock även regional verksamhet. Genom den vill man öka sin kompetens och få mera kunskap om god praxis samt möjlighet till stöd från en större grupp i viktiga frågor. Det är också rationellt att ordna större evenemang och utbildningar i samarbete. Exempel-

vis kollektivtrafiken och servicestrukturen nämndes som frågor där det är bra med samarbete mellan äldreråd på region- och landskapsnivå.

"Förläggning av bostäder och service och framförallt nya trafikförbindelser inom regioner och landskap."

I anknytning till den aktuella vård- och landskapsreformen fanns det en oro över hur äldres synpunkter på lokal nivå ska kunna förmedlas upp till landskapsnivån. Här befarades påverkansmöjligheterna bli sämre. Redan det längre avståndet till beslutsfattarna försämrar möjligheterna till interaktivt samarbete.

"Man bör överhuvudtaget fundera på hur äldreråden kommer att fungera i och med vårdreformen. En landskapsaktör har verkligen svårt att föra enskilda diskussioner med tio olika äldreråd."

Enligt förslaget till landskapslag (2.3.2017) kommer äldrerådet i varje kommun att ha minst en representant i landskapets äldreråd.

Enligt utkastet till lagen ska landskapsstyrelsen tillsätta ett ungdomsfullmäktige eller en motsvarande påverkansgrupp för unga, landskapets äldreråd, landskapets handikappråd och sörja för deras verksamhetsförutsättningar. Medlemmarna i dessa påverkansorgan ska väljas från de ansvariga kommunala påverkansorgan som avses i 26–28 § i kommunallagen så att minst en representant från varje organ väljs. Detta betonar dels sambandet mellan påverkansorganen på landskaps- och kommunnivå och dels jämbördig representation för påverkansorganen. I övrigt blir det upp till landskapet att besluta om antalet medlemmar, sammansättning, val av påverkansorgan och t.ex. arbetssätt. Då kan man beakta olika regionala förhållanden.

Från intervjuerna kunde man uppfatta att vissa äldreråd var missnöjda med hur de informerats om vård- och landskapsreformen och att de önskade kunna påverka genomförandet av reformen i landskapen. Det finns också en oro över hur man framöver ska kunna påverka landskapsärenden när en stor del av äldrefrågorna överförs dit. Äldreråden måste tänka om sin roll och hur de kan påverka olika parter. De behöver bli aktivare för att på landskapsnivå kunna påverka beredningen av ärenden som gäller den egna kommunen. Förmedling av viktiga budskap upp till landskapsnivån kräver också annat samarbete mellan kommunerna och äldreråden. Kommunerna kommer också att använda andra kanaler för att på landskapsnivå påverka främjandet av de äldre invånarnas välfärd.

7. Äldrerådets samarbete på riksnivå

I svaren gavs flera förslag på hur det riksomfattande samarbetet kan utvecklas. Ett förslag var att inrätta ett nationellt forum eller ordna riksomfattande äldrerådsdagar. Mest förespråkades dock utveckling av verksamheten på riksnivå inom ramen för dagens organisationer såsom EETU. Ett enskilt förslag som nämndes var att inrätta en äldreombudsposition. De riksomfattande seminarierna prisades av intervjuade, som upplevde att evenemangen har varit nyttiga i utvecklingen av det egna rådets verksamhet. Man upplevde att samarbete också behövs för att påverka lagstiftningen.

"De riksomfattande seminarierna i Helsingfors har varit utmärkta, vi önskar att de fortsätter. Ministerierna m.fl. nationella aktörer bör ansvara för dem."

I vissa svar ifrågasattes emellertid behovet av verksamhet på riksnivå och man tyckte att verksamheten ska bedrivas nära invånarna. Samarbete på landskapsnivå ansågs skapa möjligheter för påverkan på riksnivå.

Överlag kan man konstatera att det framförallt i samband med landskapsreformen finns behov av riksomfattande koordination och rådgivning i utvecklingen av äldrerådets roller i kommuner och landskap samt i främjandet av åtgärder som gäller boende och markanvändning.

"Mer samarbete på landskapsnivå framförallt kring större frågor (landskaps- och vårdreformerna o.d.). Det behövs en större organisation som sammankallar lokala äldreråd för resonemang och utformning av gemensamma ställningstaganden."

8. Äldrerådets handlingsförmåga i kommunens och landskapets beslutssystem

Äldrerådets roll och aktivitet varierar betydligt mellan kommunerna. En delförklaring till detta är att råden ofta är nya. Samtidigt som rollerna till viss del ännu inte är etablerade blir nya förändringar ytterligare en utmaning för utvecklingen.

Intervjuerna pekar på att äldrerådets verksamhet kan vara mycket personberoende och därmed inte fullt etablerad. Dessutom har man knappa resurser. Materialet visar på s.k. klassiska bromsklossar för utveckling av rådets verksamhet. Dessa har bedömts som brist på ekonomiska resurser, den kommunala förvaltningsorganisationens förhållningssätt till äldrerådet och pensionsorganisationernas överbetonade roll. Särskilda utvecklingsområden blir hur aktiva äldre utnyttjas av äldreråden, förtydligande av rådets roll i kommunens för-

valtningsorganisation samt förbättring av rådets image bland invånarna och de äldre (Kankaanranta 2014).

Äldreråden har själva tagit på sig olika roller. Ibland påminner verksamheten om ett vanligt kommunalt förtroendeorgan. Då handlar det bl.a. om att ta initiativ och ge utlåtanden. Ibland arbetar råden på ett mycket praktiskt plan och stöder äldre i vardagsfrågor eller deltar i ordnandet av evenemang. Praktiskt arbete är en naturlig verksamhetsform eftersom råden inte är ordinarie förtroendeorgan. Därigenom blir de också mera kända och ökar sin förmåga att påverka olika ärenden i kommunens beslutssystem.

Tidigare utredningar har konstaterat att nästan alla äldreråd får använda kommunens möteslokaler kostnadsfritt och har en sekreterare som anställd i kommunen (Virnes 2014). Skillnaderna är större i fråga om hur mycket kommunerna stöder råden i övrigt. Exempelvis har bara var tredje äldreråd medlemmar som deltagit i utbildning finansierad av kommunen. Enligt svaren hade varannan kommun ett särskilt anslag till äldrerådet i sin budget. Ungefär 2/3 av kommunerna betalar arvode till rådsmedlemmar.

Vid intervjuerna framkom att resurserna ofta är otillräckliga sett till utbildningsbehoven. Vissa intervjuade uppgav att de delvis själva betalar resekostnader i anknytning till äldrerådets verksamhet. Vid intervjuerna framkom att råden ibland förbättrat sin ekonomi genom egna insamlingar av medel. Arvoden och reseersättning till medlemmarna minskar tröskeln för aktivt deltagande i rådet och främjar därmed dess verksamhetsförutsättningar. Utgångspunkten är att rådets aktivitet stöttas genom tillräckliga resurser. Kommunen ska också se till att rådet informeras om ärenden som gäller den äldre befolkningen.

Kommunernas äldreråd måste finna sin plats i den förändrade kommunstrukturen när ansvaret för att ordna social- och hälso-tjänster överförs till landskapen. Här betonas samarbetsrelationerna med kommunens tekniska förvaltning samt fritids- och kulturförvaltningen. Kommunen är fortfarande skyldig att främja invånarnas hälsa och välfärd och även här finns äldreråden med. Främjandet av hälsa och välfärd har ett nära samband med boende och livsmiljö. Äldrerådets roll gentemot landskapet blir att verka som invånarnas intressebevakare och föra fram klientperspektivet. Vid intervjuerna framkom en oro över att skötseln av de viktigaste ärendena för äldre delas upp på två aktörer.

"Rådets framtid oroar i den kommande landskapsreformen och vårdreformen. Hur får kommunernas äldre sin röst hörd i vårdfrågorna. Boendet hemma blir kvar som en kommunal angelägenhet medan serviceboendet förs till landskapet tillsammans med vården."

Kommunernas äldreråd har kvar många uppgifter efter landskapsreformen och verksamheten kommer att fokusera ännu mera på utveckling av livsmiljö, boende samt idrotts- och kulturtjänster.

Äldreråden har ju ännu inte fullt ut hittat sin plats i kommunernas beslutsprocess och beredning. På landskapsnivå ökar avståndet till beslutsfattarna och detta kan åtminstone i början bli en utmaning. Sekreteraren i landskapets äldreråd kan bara ha ungefärlig kännedom om olika kommuners angelägenheter medan sekreteraren i kommunens äldreråd ofta har en fast länk till beredning och beslutsfattande som gäller äldre.

"Inga stora och stela flerstegsorganisationer utan kommunal verksamhet i äldreomsorgslagens anda. Verksamhet nära invånarna är huvudsaken och en fungerande modell."

9. Slutsatser och rekommendationer

Utvecklingen av boende och livsmiljö bidrar till en aktiv, självständig och människovärdig ålderdom samt minskar trycket på dyra vårdtjänster. Överlag kan det konstateras att äldrerådets roll långsamt förstärkts i boende- och livsmiljöfrågor.

I nuläget, när kommunerna bär huvudansvaret för social- och hälsovårdutgifterna, har de även ett motiv att beakta äldre i välfärdstjänster som upprätthåller funktionsförmågan. Även om detta motiv försvinner ökar de äldres betydelse som användare och även som finansierare av kvarvarande tjänster. Ur kommunernas synpunkt blir de äldre nettobetalandare av kommunal service när barnfamiljerna betonas i de tjänster som ordnas av kommunen. Kommunerna har tidig fostran och undervisning medan de äldres social- och hälsotjänster ordnas av landskapen.

Det viktigaste för äldreråden är att skapa fungerande kontakter med beredande och beslutande parter. Rådets synpunkter och kunskaper ska göras tillgängliga för makthavarna i äldreärenden.

Väsentligt är också att äldrerådets verksamhet motsvarar de lokala behoven, som varierar avsevärt. Äldrerådets sakkunskap kan utnyttjas bredare i form av kundpaneler för tjänster som ordnas i landskapets regi liksom för kvarvarande kommunala tjänster. En ny roll skulle kunna vara att granska tillgängligheten i digitala tjänster. Utan den äldre befolkningens synpunkter kan nyttan av digitala tjänster bli mindre än den förväntade.

Utredningsresultaten visar att äldres synpunkter inte har beaktats tillräckligt i kommunernas utveckling av boende och livsmiljö. Å andra sidan är dessa frågor inte alltid så framträdande ens i äldreråden. Arbetet har kommit längst inom tillgänglighet och utveckling av motionsmöjligheterna. Dessa ärenden diskuteras i äldreråden och har även beaktats i kommunernas äldreomsorgsprogram.

Något som upplevs svårt att påverka är planeringskedet vid planläggning. Enligt svaren fungerar äldrerådets samarbete med kommunens förvaltningar och övriga parter i främjandet av hissinstallationer bara i ett fåtal kommuner. Detta innebär dock inte att hissinstallationer inte alls skulle ha främjats i kommunerna. Den långsamma hissutbyggnaden beror också på begränsade understöd och att bostadsaktiebolag inte alltid vill installera hissar. Av svaren framgår att ärenden som kräver stora ekonomiska satsningar är svårast att driva vidare. Råden har varken bestämmanderätt eller stora ekonomiska resurser.

De önskar komma med i planeringsarbetet i ett tidigare skede. Råden föreslår möjligheter att delta vid sammanträden i nämnder som bereder ärendena. Om man stärker äldrerådets ställning som remissinstans skulle det tillföra erfarenhetsbaserad kunskap i planeringsarbetet och beredningen.

Kontakterna i boende- och livsmiljöfrågor kan stärkas t.ex. genom besök i planläggningsnämnden och tekniska nämnden. Tjänsteinnehavare kan komma till äldrerådet och redogöra för olika ärenden. Äldrerådets roll i utvecklingen av äldres boende och livsmiljö bör presenteras för nya fullmäktigeledamöter.

Äldreråden skulle kunna påverka utvecklingen av närmiljön t.ex. genom kundpaneler med representanter för t.ex. byalag, boendedelegationer och föreningar som företräder olika bostadsområden. Även förtroendevalda behöver komma med i rådets verksamhet.

Äldreråden är inte särskilt väl kända bland kommuninvånarna. Till viss del beror detta på att äldreråden är ganska nya aktörer. När råden blir mer allmänt kända får de också lättare att påverka ärenden. Äldrerådet behöver de äldre invånarnas stöd för att ha de rätta verksamhetsförutsättningarna. Äldrerådets kommunikation och synlighet i övrigt bör uppmärksammas.

Kommunen har till uppgift att ge äldrerådet tillräckliga resurser för att organisera verksamheten så att påverkansmöjligheterna tryggas. Då ger kommunen kostnadsfri tillgång till lokaler, ersättning för resekostnader och en sekreterares arbetsinsats till rådet. Mötesarvoden aktiverar medlemmar. Dessutom behövs resurser för att rådet ska kunna informera om sin verksamhet, skapa nätverk och utbilda sig. Något man bör fundera över är om rådet skulle kunna använda kommunala arbetsinsatser i små utredningar eller annan beredning.

Om äldrerådets institutionella status förstärks behöver man fundera över ifall rådet förblir ett rådgivande organ för direkt demokrati och deltagande eller förvandlas till en institutionell aktör. Samma synpunkter kan föras fram om t.ex. ungdomsfullmäktige. Här kan problemet vara att kommunernas beslutsprocesser blir mer betungande.

För äldrerådets verksamhet är det viktigt att sekreteraren är en anställd i kommunen. I den kommande förändringen blir troligen en stor del av de nuvarande sekreterarna anställda av

landskapet. Därefter kommer rådets sekreterare ofta från ett verksamhetsområde i anknytning till utveckling av boende och livsmiljö.

Det vore bra att precisera äldrerådets roll och verksamhetsformer eftersom de kvarvarande kommunala uppgifterna kräver fokus på boende, planläggning och livsmiljö. När beslut som gäller äldre delas upp på två förvaltningsnivåer blir detta också en utmaning för äldrerådets ställning. När det gäller tillgänglighet, rörlighet, markanvändning, boende och idrotts-, motions- och kulturtjänster riktade till den äldre befolkningen betonas alltjämt en stark koppling till kommunernas politiska organ och planeringsansvariga tjänsteinnehavare.

Äldreråden tycker att verksamheten på region- och landskapsnivå blir viktig. Äldrerådets verksamhet bör också främjas på riksnivå.

Rekommendationer för att stärka äldrerådets roll i utveckling av boende och livsmiljö

Vissa rekommendationer gäller rådets verksamhet överlag. Huvudfokus ligger dock på sådana verksamhetsformer och nya lösningar som stärker kopplingen till boende och närmiljö. I en del kommuner är merparten av arbetsätten redan i bruk.

1. Gör rådet mera känt i kommunen och bland intressenterna.
2. Garantera tillräckliga resurser för råden.
3. Förtydliga rådets roll som en del av kommunens beslutssystem.
4. Utnämna också nuvarande eller tidigare förtroendevalda i nämnder till rådsmedlemmar.
5. Planläggningsansvariga tjänsteinnehavare kan göra presentationer i råden.
6. Stärk byalagens och boendeföreningarnas representation i råden.
7. Inkludera representanter för äldrerådet i hissarbetsgrupper.
8. Ge medlemmar i äldrerådet möjlighet att delta vid sammanträden i förtroendeorgan som behandlar utveckling av boende och livsmiljö.
9. Öka äldrerådets regionala samarbete i fråga om servicestrukturen och t.ex. kollektivtrafiken.
10. Ge olika aktörer utbildning i äldrerådets roll och möjligheter inom utveckling av boende och livsmiljö.
11. Utnyttja råden som kundpaneler vid utveckling av digitala tjänster.

KÄLLFÖRTECKNING:

Hakala, Sanna & Anna-Maija, Id-Korhonen. (2016) Omassa kodissa Ikääntyneiden asuinolojen arviointimalli. Ympäristöministeriön raportteja 6 | 2016.

Regeringens förslag till Landskapslag 2.3.2017.

Helminen, Ville., Reimi, Petra & Vesala, Satu. (2016) Ikääntyneet yhdyskuntarakenteessa Ikääntyneiden sijainti ja asuinolot. Suomen ympäristökeskus Alue- ja yhdyskuntarakenne – ryhmä Elokuu 2016

Kankaanranta, Kari. (2014) Vanhusneuvosto – keskusteleva neuvonantaja; toiminnan haasteet ja kehittäminen. Tampereen yliopisto, Porin yksikkö. Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma. <http://www.tampere.fi/liitteet/v/kWb8k1Oe/GRADU-1401105567-1.pdf>

Koskelainen, Kirsi. (2014) Vanhusneuvoston tekemät kirjalliset esitykset kunnallisessa päätöksenteossa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma / ylempi AMK. Lopputyö.

Kommunallagen 410/2015.

Lag om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre 28.12.2012/980.

Latvalahti, Jari. (2015) Vanhusneuvosto-opas. Sitra & Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Vanhusneuvosto_opas.pdf

Virnes, Eevaliisa (2014) Uutta kunnista - Vanhusneuvosto osallistuu ja vaikuttaa. Kuntaliiton julkaisusarja nro 4/2014. Helsingfors.

Utredning över äldrerådets roll och möjligheter i frågor som gäller äldres boende och livs-miljö

A BAKGRUNDSINFORMATION

Kommun

Svararens kontaktuppgifter

Position i äldrerådet

Namn

Telefon

E-post

Svaret

- Behandlades gemensamt i äldrerådet
 Behandlades inte i äldrerådet

B. Hur välkänt är äldrerådet?

1 Hur väl känner kommuninvånarna till äldrerådet i kommunen?

- Bra
 Ganska bra
 Ganska dåligt
 Dåligt

2 Hur kan man öka äldrerådets synlighet, i synnerhet vad gäller frågor som gäller utvecklingen av boendet och livsmiljön?

C. Utveckling av boendet och livsmiljön

3 Hur har frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö beaktats i kommunens plan för att stödja den åldrande befolkningen?

- De har beaktats tillräckligt
 De har beaktats delvis
 De har inte beaktats

Kommentarer

4 I vilken mån har ni behandlat frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö i ert äldreråd?

- Mycket
 I någon mån
 Lite eller knappt alls

a) Vilka frågor har ni behandlat/påverkat?

b) Vilka frågor har ni inte kunnat påverka?

c) Övriga kommentarer

5 Hur fungerar samarbetet mellan äldrerådet och kommunens olika förvaltningar och övriga aktörer kring frågor som gäller utvecklingen av boende och livsmiljö?

	Inte alls	Relativt bra	Bra	Inget behov
a) Påverkan på utvecklingen av boendet och livsmiljön	☐	☐	☐	☐
b) Deltagande i strategiarbete och projekt	☐	☐	☐	☐
c) Samhällsplanering och planläggning	☐	☐	☐	☐
d) Främjande av bostadsreparationer	☐	☐	☐	☐
e) Installation av hissar	☐	☐	☐	☐
f) Kartläggning av tillgänglighet och säkerhet	☐	☐	☐	☐
g) Främjande av välbefinnandet och möjligheterna att klara sig själv	☐	☐	☐	☐
h) Påverkan på boendealternativ för äldre (serviceboende, seniorhus osv.)	☐	☐	☐	☐
i) Färdtjänster (t.ex. kollektivtrafik, servicetrafik och taxitjänster samt övriga lösningar som främjar rörlighet)	☐	☐	☐	☐
j) Samarbete mellan kommunens olika förvaltningar och organisationer för att främja och möjliggöra frivillig och styrd motion och för äldre	☐	☐	☐	☐
k) Främjande av kultur- och hobbyverksamhet	☐	☐	☐	☐
l) Främjande av samarbetet och informationsgången mellan olika aktörer	☐	☐	☐	☐
m) Uppföljning av tillgången till tjänster och av tjänsternas kvalitet	☐	☐	☐	☐
n) Deltagande i planering och organisering av evenemang	☐	☐	☐	☐
o) Annat, vad? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐
p) Annat, vad? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐

6 Vilka åtgärder och former av god praxis gällande äldrerådets verksamhet vill ni lyfta fram i frågor som rör utvecklingen av boende och livsmiljö?

7. Hur kan äldrerådets verksamhet utvecklas så att frågor som rör utvecklingen av boende och livsmiljö lyfts fram i högre grad och mer övergripande än idag?

8. Eventuella övriga kommentarer

D Regional verksamhet

9. Hurdan verksamhet ordnar ert äldreråd för närvarande på region- och landskapsnivå?

10. Inom vilka frågor skulle det löna sig för äldreråden att utveckla samarbetet på region- och landskapsnivå?

11. Inom vilka frågor gällande äldrerådets verksamhet skulle det löna sig att utveckla samarbetet på riksnivå och hur borde samarbetet organiseras?

12. Övriga kommentarer om ämnet eller gällande enkäten

TACK FÖR ERA SVAR!

[←Föregående](#) [Skicka](#)

Bilaga 2 Intervjuteman

- 1) Egna framgångar och god praxis framförallt i främjandet av äldres boende och livsmiljö? Vilka faktorer bidrog till/försvårade framstegen?
- 2) Vad behöver utvecklas i äldrerådets verksamhet framförallt i främjandet av äldres boende och livsmiljö?
 - a. Äldrerådets sammansättning, mandatperiod och bildande
 - b. Äldrerådets ställning i förhållande till bl.a. nämnder och verk
 - c. Äldrerådets arbetskultur och arbetssätt
 - d. Resurser, sekreterare, beredning
 - e. Metoder och praxis för påverkan (effektivast)?
 - f. Samarbete på landskaps- och regionnivå (hur bör det utvecklas)
- 3) Hur kan man dra nytta av rådsmedlemmarnas aktivitet och egna påverkanskanaler? (framförallt i främjandet av äldres boende och livsmiljö)
- 4) Hur får man kommuner och deras organ att bättre beakta ärenden som gäller äldres boende och livsmiljö?
 - a. Enligt de svarande har frågor som gäller utveckling av boende och livsmiljö beaktats väl i kommunens planer. Vad i det praktiska genomförandet tycker de utgör hinder för framsteg?
 - b. Är det särskilt svårt att delta i ärenden som gäller samhällsplanering och planläggning och i så fall varför?
 - c. Varför har äldrerådet ett så begränsat samarbete med kommunens förvaltningar och övriga aktörer i främjandet av hissinstallationer och bostadsreparationer?
- 5) Vilken typ av verktyg och stöd behöver äldreråden i ärenden som gäller utveckling av boende och livsmiljö för att kunna spela en mera aktiv roll än i dag?
 - a. utbildning, guider, samprojekt?
 - b. riksomfattande nätverk?
 - i. Vem och hur?
 - ii. Kommunförbundets roll i helheten (förväntningar osv.)

Intervjuade:

Esbo	Olli Männikkö	Ordförande	Telefonintervju
Hyvinge	Hilkka Häkkinen	Ordförande	Telefonintervju
Träskända	Peltosaari Leena	ordförande	Telefonintervju
Lahtis	Eila Jokinen	Ordförande	Telefonintervju
Nurmijärvi	Aulis Mäkinen	Ordförande	Telefonintervju
Tammerfors	Arja Ojala	Ordförande	Telefonintervju
Vemo	Maija Jaakkola-Angervuori	Ordförande	Telefonintervju
Ylöjärvi	Urho Riihikoski	Vice ordförande	Telefonintervju
Villmanstrand	Jaakko Tuomi	Ordförande	Kommenterade rapportutkastet
Kommunförbundet	Eevaliisa Virnes	Specialsakkunnig	Personintervju
Kommunförbundet	Laura Hassi	Sakkunnig	Personintervju
Kommunförbundet	Kaija Majoinen	Enhetsdirektör	Kommenterade rapportutkastet